

A MAGYAR ETNOKOREOLÓGIA ALAPVETÉSEI MARTIN GYÖRGY VÁLOGATOTT TANULMÁNYAI ANGOL NYELVEN

Eitler Ágnes, egyetemi tanársegéd, ELTE BTK, Néprajzi Intézet,
tudományos segédmunkatárs, Bölcsészettudományi
Kutatóközpont, Néprajztudományi Intézet

I.

824 oldalas, robusztus kötetet tart a kezében az olvasó: Martin György írásainak angol nyelvű válogatását. A kötet 2020-ban látott napvilágot a *Foundations of Hungarian Ethnochoreology* sorozat első darabjaként, a BTK Zenetudományi Intézete és Hagyományok Háza közös kiadásában. Martin György korai halála után csaknem négy évtizeddel a magyar etnokoreológia szimbolikus lépést tett a kötet megjelenítésével, hiszen a kiadvány egyszerre gesztus a hazai néptánc kutatás emblematikus figurája, Martin György előtt, illetve a szakma saját pozicionálási kísérlete az előd munkásságának tükrében.

A kötet megszületésének alapgondolata az volt, hogy Martin György írásai-ból egy reprezentatív válogatást adjon. A kiválasztott írások között helyet kaptak olyanok is, amelyek már Martin életében megjelentek angolul, és találkozunk olyanokkal, amelyek magyar nyelvű publikációk első angol fordításai. Az összeállítás az életműre teljes rálátást kíván adni, így a már angol nyelven ismert szövegek is szerves részként kerültek újrakiadásra. A válogatást, illetve a kötet gondozását a Magyar Etnokoreológia Társaság tagjai – Fügedi János, Szőnyi Vivien és Varga Sándor – végezték el, intézményi háttérüket a BTK Zenetudományi Intézete, illetve az SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológia Tanszéke, valamint az MTE Néptánc Tanszéke adja. A szerkesztőkhöz a Limerick-i Egyetemről Colin Quigley csatlakozott. A szerzőjük halála után csaknem negyven évvel egybegyűjtött és lefordított tanulmányok sorát szemrevételezve a recenzens legfontosabb feladata, hogy a munka célkitűzésére rávilágítson. Felmerülhet a kérdés, hogy azon kívül, hogy Martin életművének angol nyelvű összefoglalása régi adóssága volt a magyar etnokoreológiának, milyen motiváció húzódik e nagyívű vállalkozás mögött? Kinek készült a kötet, kikre számítanak a szerkesztők mint elsődleges olvasóközönségre? Martin a magyar néptánc kutatás – táncfolklorisztika-, illetve mai öndefinícióját tekintve etnokoreológia – egyik legtöbb nemzetközi publikációval rendelkező, a nemzetközi porondon is az egyik legismertebb kutatója. Mi szükség van tehát a már jelentős arányban angolul is megjelent szövegek (újra) kiadására?

Rövid ismertetőmben amellet érvelek, hogy a nemzetközi tudományosság közvetítőnyelvén kiadott válogatás kettős célt szolgál, hiszen miközben Martin életművét több nézőpontból és változatos szempontok szerint aprólékosan kontextualizálva kívánja érthetővé és megismerhetővé tenni a nemzetközi tudóstársadalom számára, legalább annyi erőfeszítést tesz annak érdekében, hogy ezzel a recens magyar néptánc kutatás (etnokoreológia) hivatkozási alapjait megteremtse, és ezáltal

identitását megalapozza. Találó tehát a sorozat elnevezése: *Foundations of Hungarian Ethnochoreology*, melyben e kötet kíván mintaadó első rész lenni. A kötet szerkesztői bevezetőjükben hangsúlyozzák, hogy a gyűjteménynek szerepet szánnak az egyetemi oktatásban is. Feltételezhetően – mivel mindannyian érintettek a képzésben – a *Choreomundus: Tánc, mint tudás, gyakorlat és kulturális örökség* nemzetközi egyetemi mesterképzési szak programját tartották szem előtt, ahol valóban jól használható kézikönyv lehet a kötet.

A szerkezeti váz négy nagyobb egységből áll össze: a bevezető, Martin György munkásságát a magyar- és nemzetközi kutatástörténetben elhelyező részt három tematikus blokk követi, amelyek ez életmű legjelentősebb irányait mutatják be: történeti- és összehasonlító tánc kutatás, a szerkezeti elemzés elméleti alapjai, illetve a hagyományos tánc kultúra tárgyalása erdélyi esettanulmányokon keresztül.

II.

Az életmű egészéhez bevezetőként szánt szerkezeti egység (*Prolegomena: György Martin's Role in Ethnochoreology and Dance Folkloristics*) írásai nemcsak különböző nézőpontból közelítik meg a martini programot, hanem keletkezési idejüket és körülményeiket tekintve is eltérőek. Míg Vargyas Lajos és Hofer Tamás szövegei a Martin halála utáni évtized termékei, a további három tanulmány, Colin Quigly, Paksa Katalin és Varga Sándor írása kifejezetten e kötet számára készült megközelítések.

A tematikus egységet Colin Quigley tanulmánya nyitja, (*The Anglophone Reception of György Martin's Work: 1960–1990*), melyben a szerző Martin György munkásságnak angol nyelvű recepciótörténet tárgyalja. A kelet-európai rendszerváltások előtt a tudomány szak önelnevezésében, illetve szemléletmódjában megfigyelhető antropológia – koreológia / táncfolklorisztika kettőssége földrajzi elhatárolhatóságot is jelentett. Quigley fő kérdése, hogy a nyugati, főként angol nyelvű tudományosság antropológiai képzettséggel rendelkező résztvevői mit tudtak, mit érzékeltek a táncfolkloristaként számon tarott kelet-európai kutató, Martin eredményeiből, illetve jól értették-e, meg tudták-e teljesességében ragadni az életművet az angol nyelven közölt, a martini program egészéből kiemelt szövegeken keresztül? A szerző amellet érvel, hogy a táncantropológia, táncetnológia első, az 1960-as években induló nemzedéke, illetve később egyes tanítványai számára Martin elsősorban a táncok szerkezeti elemzéséhez szolgált hivatkozási alapként. Mivel a szerkezeti elemzésben elért eredményei voltak azok az alapvetések, amelyek nemzetközi konferenciaelőadások, angol nyelvű közlések formájában ismertté váltak a kortársak előtt, a Martinról kialakult képben a strukturalista kutató alakja vált dominánssá, miközben a korpusz egésze, melyre Martin a szerkezeti elemzést alapozta, mindeztől ismeretlen maradt a nemzetközi olvasóközönség előtt.

A nemzetközi recepciótörténet taglalását az életmű első hazai részletes összegzése követi. Vargyas Lajos tanulmánya (*György Martin, the Scholar*), mely Martin halála után két évvel (1985) jelent meg, a hazai tudományos- és közélet szereplői számára foglalta össze – Martin saját korához így legközelebb állva – a három évtizednyi tudományos pályafutás eredményeit. Martin halála után mintegy tíz évvel jelent meg Hofer Tamás írása (*Historical Strata and European Relations of Hungarian Folk Culture in the Context of György Martin's Dance Research*). A szerző Martin utolsó megtartott előadására reflektálva a magyar tánc kultúrájának a magyar népi műveltség történetébe

való beágyazottságát állítja a figyelem középpontjába. Hofer ezzel rámutat, hogy az életmű utolsó állomására az egyidejű nemzetközi populáris kultúra-vitának jelentős hatása volt. Martin kutatásainak etnomuzikológiai jelentőségére Paksa Katalin írása hívja fel a figyelmet (*The Ethnomusicological Significance of György Martin's Works*). Paksa felvázolja azt az utat, amelynek során a martini nemzedék fellépésekor még kezdeti fázisban lévő, nagyrészt az etnomuzikológia szemléletmódjára és módszereire támaszkodó néptánc kutatás Martin munkájának köszönhetően egyenrangú partnerévé, inspiráló társtudományává vált az etnomuzikológiának.

A bevezető részt Varga Sándor erős kritikai attitűddel íródott tanulmánya zárja (*The Scientific Legacy of György Martin*). Varga elsősorban a martini életmű kontextualizálására törekedett. Tágabb értelemben véve Martin generációjának mérlegre tételelével a szerző a magyar táncfolklorisztika tudománytörténetéről ad részletes képet, figyelmet szentelve a néptánc kutatás szemléletmódját, módszertanát Kelet-Európa szintjén jellemző vonásoknak, olykor hiányosságoknak is, például a mikro-szintű folyamatok, illetve a társadalmi, politikai és gazdasági kontextus figyelmen kívül hagyása a terepmunka során. A hiányok és adósságok megállapítása ugyanakkor nem öncélúan történik Varga írásában: sokkal inkább mai magyar etnokoreológia számára kíván iránymutató lenni, melyhez kikerülhetetlen állomás az életmű kritikai szemléletű összegzése.

III.

Az angol nyelvű szövegközlések első tematikus blokkjában Martin történeti- és összehasonlító tanulmányai kaptak helyet (*Historical and Comparative Studies: European Cultural Relations among Dance Traditions in the Alpine-Carpathian Region*). Ezekre az írásokra jellemző a földrajzi- és történeti kontextualizálás igénye: a magyar tánc kultúra egészét az Alpok-Kárpátok régió tánc hagyományain belül értelmezik, és kultúrtörténeti megközelítéssel tárgyalják. Ehhez a részhez Szőnyi Vivien nyújt részletes, Martin megközelítésmódját és módszertanát leginkább meghatározó elméleti irányzatokat bemutató bevezetőt. Szőnyi írásában plasztikusan mutatja meg, mely alapvetésekben érhető tetten a kulturális evolucionizmus-, kulturális diffuzionizmus-, a finn iskola földrajz-történeti módszer-, vagy éppen a magyar egyéniségkutató iskola hatása a fejezetben közölt tanulmányokban, így az életmű ezen szeletében.

A második tematikus egység a tánc szerkezeti elemzésében elért elméleti eredmények válogatását nyújtja, Fügedi János, valamint Karácsony Zoltán bevezető tanulmányaival (*Theoretical Works: The Structural Approach*). A kötet egészét nézve ebben a részben a legnagyobb arányú a saját korában angolul is megjelent írások újraközlése. Fügedi János tanulmányában a Martin György és Pesovár Ernő-féle irány tudománytörténeti háttérét, elméleti kontextusát mutatja be. A strukturalista nyelvészetet és az etnomuzikológiát emeli ki olyan tudományterületként, amelyek a tánc szerkezeti egysége iránti érdeklődés számára ösztönzést és elméleti fogódzót tudtak jelenteni. Fügedi a humántudományok nemzetközi helyzetére való kitekintéssel a tánc kultúra szerkezeti elemzésének 1960–1970-es évekbeli növekvő népszerűségére és későbbi visszaszorulására is magyarázatot ad írásában (megerősítve ezzel Colin Quigely-nek a nemzetközi recepciótörténetre vonatkozó megállapításait). Karácsony Zoltán a Martin-féle szerkezeti elemzés megértéséhez

sokkal inkább gyakorlati tudnivalókkal látja el az olvasót. Írásából érthetővé válik, hogy a strukturális vizsgálatok valójában a Martin által felállított műfajstruktúra alapjait jelentették.

Az utolsó szerkezeti egység Martin György leginkább kidolgozott és szemléletes esettanulmányait tartalmazza, amelyek vagy egy-egy dialektusterületet, vagy pedig egy-egy táncípust tárgyalnak (*Case Studies: Traditional Dance Research in Transylvania*). Az előző két tematikus rész – a tánckultúra földrajzi- és kultúrtörténeti irányú vizsgálata, illetve a szerkezeti elemzés és annak elmélete – e fejezetben ér össze, és tárul fel ezáltal a martini korpusz összetettsége, megmutatván az európai szintű kulturális folyamatokban gondolkodó kutató, illetve strukturalista elemző valódi bázisát, a terepmunkák, gyűjtések során felhalmozott empirikus tapasztalatot. Varga Sándor bevezető tanulmánya a fejezethez további, a megértést segítő adalékokkal szolgál.

IV.

A recenzens véleménye szerint a kötet messze túlmutat Martin György válogatott tanulmányainak angol nyelvű kiadásán. Értékét az adja, hogy az írásokat bevezető, magyarázó és értelmező tanulmányok a kiadványt pusztán közlésen túl egy új magyar etnokoreológia kánon első darabjává teszik. A kortársaknak, illetve a magyar etnokoreológia mai alakjainak szövegei megteremtik a kötet egészére érvényes szövegkohéziót. Alapvető információkat, adatokat közölnek Martinról. Elhelyezik Martin György munkásságát a nemzetközi tudománytörténetben, és ezzel párhuzamosan a magyar néptánc kutatás fejlődési irányait bemutatják és magyarázzák a nemzetközi olvasóközönség számára. Ezen túl a mai magyar etnokoreológia állapotára, célkitűzéseire adnak rálátást. Mindezek hozzájárulnak ahhoz, hogy a kötet valóban a magyar etnokoreológia alapvetésének számíthasson.

Fügedi, J., Quigley, C., Szőnyi, V., & Varga, S. (Eds.) (2020). *Foundations of Hungarian Ethnochoreology: Selected Papers of György Martin*. Research Centre for the Humanities Institute for Musicology, Hungarian Heritage House, Budapest. 824 pp. ISBN 978-6155167324